

Yard. Doç. Serpil SÜRMELİ

“Büyük adamlar yetiştiren bir ırk, herhâlde büyük bir ırktır. Bir kavmi anlamak için onun ırkını, liderlerini tetkik etmekten daha iyi vasıta yoktur. Bugün herhangi bir yerde kendisinden üstün bir devlet adamı bulunmayan Mustafa Kemal gibi büyük, liyakatli bir zatı Türkler yetiştirdiler. Türkiye'yi tetkik etmek için arayacağımız en iyi yol, onun başındaki zatla işe başlamak; kurtarıcı ve millî kahraman olduğu kadar dünya ölçüsünde devlet adamı olan Cumhurreisini tetkik etmektir.”

Charles H. Sherrill

(BD Türkiye Büyükelçisi)

“Ben de herkes gibi doğdum, büyüdüm. Doğuşumda bir ayrılık varsa Türk oluşumdan ibarettir.”¹ sözleriyle sıradan bir halk çocuğu olarak dünyaya geldiğini ifade eden Mustafa Kemal ATATÜRK, Makedonya'ya yerleşen Türklerin son büyük evladı fatihaniydi.² Tarih onu, atalarının verdiği bu anlamlı isme yaraşır son büyük Türk fatihi olarak kaydetti ve bu kayıta o, halk çocuğu olmasını değil, ama Türk ve dünya tarihinde bıraktığı derin izlerle sıradanlığını büyük ölçüde kaybetti.

Doğup büyüdüğü topraklar, can çekişen bir devletin en zayıf yerlerinden biri olan Makedonya'ydı. Hayatında ona dair ve ona ait hep anlamlı, hep önemli kallañ, onu hususî yapan ve hususiyet katan Makedonya... Ve Balkan Savaşı sırasında düşmanın eline düştüğünü öğrendiğinde, en büyük acıyı hissettiğini daima söylediği Makedonya...

Dünyaya gözlerini açtığı, ortaokula kadar öğrenimini sürdürdüğü, resmî kayıtlarda hep isminin yanında yer aldığı Selânik,³ Makedonya'nın en büyük şehirlerinden ve en önemli limanlarından biriydi.

* Atatürk Üniversitesi İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü Öğretim Üyesi

¹ Falih Rıfkı Atay; Çankaya, İstanbul, 1984, s.18.

² Makedonya'ya yerleşen Türklere verilen isim.

³ Selânik, 1878 Berlin Kongresi'nden itibaren Slav toplulukların kendilerine ait olduklarını söyledikleri ve bu nedenle büyük anlaşmazlıklara sahne olan Makedonya'nın üç önemli vilâyetinden biriydi. II. Abdülhamit döneminde birçok bakımdan gelişme kaydetmişti. 1871'de Vardar vadisi boyunca döşenmeye başlayan demir yolu, 1888'de Üsküp'e, 1894'te Manastır'a kadar uzanmıştı. Şehre 1897-1903 tarihleri arasında da yeni liman tesisleri kurulmuştu. 1883 (1301) yılında yapılan bir tahrirde, Selânik vilâyetinin (Siroz ve Drama sancakları dâhil) genel nüfusu bir milyona yaklaşmış durumdaydı. % 51'i Türk-Müslüman nüfusa sahip vilâyetin %23'ünü Rum, %21'ini Bulgarlar teşkil etmekteydi. Çeşitli din, dil ve düşüncede insanların kaynaştığı bir şehir olan Selânik, yoğun kültür tesislerinin bulunmasıyla da dikkat çekmekteydi. Göze çarpan bu yoğunluğu, çeşitli Rum, Ermeni, Yahudi, Sırp, Ulah, Alman, İngiliz, Fransız,

Çocukluğunun en masum olaylarının, gençliğinin en ateşli anlarının geçtiği, inkılâp fikirlerini beslediği, hisleri ve anlatmasını en çok sevdiği hatıralarıyla daima bu şehrin çocuğu olduğunu unutmadığı ve vatanın bağrından koptuğunu öğrendiğinde acıyı ve hayatının sonuna kadar hep hasretini çektiği Selânik...

Çocukluğunda öğrenim hayatına ait önemli yer tutan ilk olay, ilkokula hangi okulda başlamasına dair ebeveyni arasında baş gösteren anlaşmazlık ve bu olaya halası ve hatta diğer akrabalarının dâhil olmasıydı. Ancak onun bu konu hakkında "Fakat benim fikrimi soran olmadı"⁴ sözleri, daha o yaşlarda ne hissettiğini ve beklentisinin ne olduğunu ortaya koyması bakımından dikkate değerdi. Çok geçmeden, "Benim fikrimi soran olmadı" diyen bu çocuk, hevesleri bir yana, Selânik Askerî Rüştiyesine gitme kararını bizzat kendisi verdi ve bunun için izlenmesi gereken yolu yine tek başına kendisi katetti. Kuvvetli öğretimi, aydın fikirli öğretmenleri⁵ ve disipliniyle ün

İtalyan ve Amerikan okullarıyla yansımasıydı. Tabii şehirde pek çok da Türk okulu bulunmaktaydı. Ayrıca Türk basın hayatı oldukça canlı olup, bu canlılığa Yahudi ve diğer azınlıklar da gazete ve dergileriyle katılmaktaydı. Balkan Savaşları'na kadar Türk aydınlarının ve heyecanlı Türk gençliğinin belli başlı merkezlerinden biri olan Selânik, İttihatçılar tarafından Kabe-i Hüriyet, Mehdî-i Hüriyet gibi isimlerle de anılmıştı. Balkan Savaşı sonunda (10 Ağustos 1913) imzalanan Bükreş Antlaşması'yla kaybedilen bu önemli merkez Yunanistan'a bırakılmıştı. İslâm Ansiklopedisi, "Selânik" maddesi c. X, MEB, İstanbul, 1980. Hamza Eroğlu; Türk İnkılâp Tarihi, 1. Baskı, MEB, İstanbul, 1982, s.103-104.

⁴ Ali Fuat Cebesoy; Sınıf Arkadaşım Atatürk, Okul ve Genç Subaylık Hatıraları, I, İstanbul, 1997, s.13. Okul seçiminde annesinin geleneksel anlayışı ve babasının ileri görüşlülüğünün çatışması sonunda her iki tarafı memnun edecek şekilde çözülmüştür. Mustafa Kemal Atatürk önce annesinin arzusu üzerine Hoca Kasımpaşa semtindeki Fatma Molla Kadın Okuluna törenle başlamış, sonra babasının arzusu yerine getirilerek bu okuldaki alınmış ve eğitim öğretime Şemsi Efendi Okulunda başlamıştır. Bu okul, Türk eğitim tarihinde yeni öğretim yöntemlerinin uygulandığı ilkokulların ilk kurucuları arasında yer alan Şemsi Efendi tarafından kurulmuştur. Okul, Selânik'te ileri görüşlü kişilerin kurduğu bir başka okulla 1890 yılında birleşerek Fevziye adını almış, dördü ilk, dördü orta olmak üzere sekiz yıllık bir rüştiye hâlinde teşkilatlanmıştır. Cebesoy; s.12. Hikmet Bayur; Atatürk Hayatı ve Eseri I, Ankara, 1963, s.8. Ali Güler-Suat Akgül; Atatürk ve Eğitim, Kara Harp Okulu Basım Evi, Ankara, 1999, s.12-13,187-188.

⁵ Selânik Askerî Rüştiyesinde bulunan öğretmenler:

- Piyade Kolağası Mehmed Tevfik Efendi: Müdür.
- Piyade Kolağası Mahmud Cemaleddin Efendi: Resim ve Hüsn-i Hat ve Fransevi Muallimi.
- Piyade Yüzbaşı Mehmed Şakir Efendi: Coğrafya Hendese ve Tarih Muallimi.
- Piyade Yüzbaşı Mustafa Sabri Efendi: Hesab ve Usul Defteri Muallimi.
- Piyade Mülazım-ı evvel Mehmed Nakiyüddin Efendi: Fransızca Muallimi.
- Dahiliye Zabıtları: Piyade Mülazım-ı evvel Mehmed Sami Efendi.
- Piyade Mülazım-ı evvel Ahmed Ziyaeddin Efendi.
- İlimiyeden Mustafa Sadık Efendi: Farişi Muallimi.
- İlimiyeden Mehmed Emin Efendi: Arabi Muallimi.
- İlimiyeden İbrahim Halil Efendi: Arabi Muallimi.
- Mülkiyeden İbrahim Cudi Efendi: Kavaid ve İlm-ihal Muallimi.
- Mülkiyeden İsmail Hakkı Efendi: İmlâ-yı Terakki Muallimi.
- Mülkiyeden Osman Tevfik Efendi: Hüsn-i Hatt-ı Terakki Muallimi.

Ayrıca okulun bir baş hademesi, dört hademesi, bir kapıcısı bir de çeşmecisi olduğu 1894 (H.1312) senesi Selânik vilâyeti salnamesinde belirtilmiş olup, bu yıl itibarıyla okulda mevcut öğrenci sayısı 297 idi. Selânik vilâyeti Salnamesi, 1312, s.124.

kazanan bu okul, okul seçimindeki kararının ne kadar isabetli olduğuna bir göstereydi. Kısa sürede yeteneği, zekâsı ve çalışkanlığıyla göz doldurdu. Özellikle matematikte gösterdiği başarı kendisiyle aynı ismi paylaşan dersin öğretmeninin gözünden kaçmadı. Öğrencisinin değerini takdir etmekte gecikmeyen bu öğretmen, ebediyen onunla birlikte yaşayacak ve isminin yanında daima taşımaktan onur duyacak bir ismi, hem de oldukça anlamlı bir ismi hediye etti: Kemal.

Mustafa Kemal, öğrenim hayatı boyunca matematiğe duyduğu sevgiyi, gösterdiği yetenek ve başarıyı ileride bir büyük eser ortaya koyarak bir kez daha kanıtladı. Bu büyük eser, onun bizzat kendisinin yazdığı ve Türk millî eğitimine hediye ettiği "Geometri" isimli kitaptı.⁶

Mustafa Kemal, Selânik Askerî Rüştiyesinden mezun olduktan sonra,⁷ öğrenimine devam etmek için daha iyi yetişeceği tavsiyesini aldığı Manastır Askerî İdadisine gitmeye karar verdi. Bu kararın hayata geçişinde ilk adımı o, istikbalin kapılarını sonsuza dek önünde açan ve istikameti Manastır olan trene tek başına binışıyle attı ve bu tren onu, sadece tatillerde ve izinlerinde bir araya gelebileceği aile yuvasından ilk ayrılışına değil, aynı zamanda artık bundan sonra bir arada yaşamalarının da mümkün olmayacağını gösteren bir başka ayrılışın başlangıcına taşıdı.

Çocukluğundan beri kendisi için en iyi, en doğru düşünme yeteneği, karar verme başarısı gösteren ve artık erişkinliğe doğru adım adım ilerleyen bu genç adam, kararlarında gösterdiği bağımsızlık kadar, bağımsız yaşama doğru da yeni bir başlangıç yapmak üzere yol aldı.

Manastır Askerî İdadisine geldiğinde yüksek dereceli eğitimi, değerli öğretmenleriyle⁷ donanmış bu okula uyum sağlamakta gecikmedi.

⁶ Mustafa Kemal, Selânik'te çıkarılan Çocuklara Rehber adlı dergide öğrenciler için hazırlanan sorular arasında matematikle ilgili problemleri çözüp gönderen öğrencilerin başında gelmekteydi. Bk. Çocuklara Rehber, 22 Mayıs 1313, No. 7; 12 Teşrinisani 1313, No. 32.

⁶ M. Cemil Uğurlu; "Atatürk'ün Yaşamında Matematik Kültürünün Değeri", Bilim ve Teknik Dergisi, c. XV, Sayı 180, Kasım 1982, Türkiye Bilimsel ve Araştırma Kurumu, Ankara, s.14-17, 20.

⁷ Mustafa Kemal'in Selânik Askerî Rüştiyesinden mezun olduğu tarihe dair kayıt bir haber niteliğinde Çocuklara Rehber adlı dergide şu şekilde yayımlanmıştır: "Mekteb-i Rüşti-i Askerînin biraz zamandan beri devam etmekte olan imtihanları hitam bulmakla geçen perşembe günü tevzi'-i mükâfat-ı resmî mektebin büyük salonunda icra olunmuş 43 şakirde şehadetname ita edilmiştir" Çocuklara Rehber, 25 Kanunuevvel 1313, No. 38, s.8.

⁷ Manastır Askerî İdadisinde Bulunan Öğretmenler:

- Binbaşı Ahmed Efendi: Müdür.
- Alay Emiri Mehmed Asım Efendi: Münşe'at Hocası.
- Kolağası Yahya Efendi: Riyaziye Hocası.
- Kolağası Mehmed Tevfik Efendi: Tarih Hocası.
- Alay Katibi Adem Efendi.
- Yüzbaşı Halid Efendi: Riyaziye Hocası.
- Yüzbaşı Abdülhalim Efendi: Coğrafya Hocası.
- Yüzbaşı Orhan Efendi: Lisan Hocası.
- Yüzbaşı Mehmed Ali Efendi: Resim Hocası.
- Mülazım-ı evvel Osman Efendi: Jimnastik Hocası.

Selânik'ten beri yanından ayrılmayacak olan arkadaşlarının yanı sıra, değişik karakter ve mizaçta yeni arkadaşlar edindi.

Sevdiği ve temel uğraşısı hâline gelen matematikten başka onu edebiyat ve şiirle tanıştıran Ömer Naci,⁸ en çok etkilendiği, hayatında ve hatıralarında özel yer verdiği arkadaşlarından biri oldu.

Ömer Naci'nin kendisinde uyandırdığı ilgi ve merakla vatan ve hürriyet şairi Namık Kemal'in, Türk olmanın gururunu tattıran şair Mehmet Emin'in eserlerini okudu. Okuduğu bu eserler genç dimağını yeni tatlarla besleyip geliştirirken, onu mutlu eden bir gerçeğin daha farkına vardı. Bu, hayatının sonuna kadar en zirvede gururla taşıyacak olduğu millî benliğini bulması veya keşfettiği gerçeğini görmesiydi. Ancak şiir ve edebiyat merakı, özellikle kendisine cazip gelen şiirde gösterdiği yoğun uğraşı, okuldaki öğretmenlerinin gözünden kaçmadı. Kitabî öğretmenin "Bu iş senin iyi asker olmana mâni olur"⁹ ikazı üzerine şiirdeki meşguliyetine son verdi. Ama onda güzel yazma ve okuma isteği hep baki kaldı.

Şiir ve edebiyat merakı gibi tarih ve özellikle Türk tarihine duyduğu ilgi, yine bu okulun sıralarında gelişti. Türk tarihinde engin bilgi, kültür ve kalıplaşmış tarih anlayışından uzak bir anlatıma sahip tarih öğretmenin bu ilgide üzerindeki etkisi büyük oldu. Her zaman minnet ve saygıyla andığı öğretmenin verdiği dersler ve bu alanda okuduğu kitaplarla daima açık tuttuğu ufku genişletti. Bu sırada gerçekleşen tarihî bir olay, o zamana

-Dâhiliye Zabıtları: Yüzbaşı İsmail Efendi.
Mülâzım-ı evvel Talib Efendi.

Mülâzım-ı evvel Mahmud Salim Efendi.

Bk. Manastır Vilâyetine Mahsus Salname 1313, s.88.

⁸ Ömer Naci Bey, 1878'de İstanbul'da doğdu. Anne ve babasının Kafkasyalı Türk göçmenlerinden olduğu sanılan Ömer Naci, Beylerbeyili Defterdar Cemal Bey ve eşi tarafından evlât edilerek büyütülen bir yetimdi. Özel öğretmenlerden Arapça, Farsça ve Fransızca dersleri aldı. Bağdat, Bursa ışıklar ve daha sonra gittiği Manastır Askerî İdadileri ile Harbiyede öğrenimini tamamlayarak 1902'de piyade teğmeni rütbesiyle orduya katıldı. 1906 yazında Selânik'te Osmanlı Hürriyet Cemiyetinin kurucuları arasında yer aldı. Arkadaşı Mustafa Kemal'in Şam'dan Selânik'e gelmesi üzerine bu cemiyete girdi. Çocuk Bahçesi adlı dergideki bir yazısından dolayı Paris'e kaçmak zorunda kaldı. İttihat ve Terakki Partisinin kurucuları arasında yer aldı ve Teşkilâtı Mahsusada çalıştı. Ayrıca partinin "millî hatibi" olarak görev yaptı. 1912'de Kırkkilise (Kırklareli) mebusu oldu. İran'da meşrutî ihtilâl çıkarılması hazırlığında bulundu. Trablus, Balkan ve Birinci Dünya Savaşlarında Kafkaslar'da büyük yararlılıklar gösterdi. İran Azerbaycan'ında Ruslara karşı kahramanca çarpışırken tiffüse yakalandı. Tedavi için Kerkük'e getirilen Ömer Naci Bey, burada 29 Temmuz 1916'da vefat etti. Adının anısına Kerkük'ün ünlü Köprübaşı mevkiine Ömer Naci Bey Meydanı adı verildi. Türk Ansiklopedisi, c. XXV, MEB, Ankara, 1977, s.65.

Mustafa Kemal, hayatında derin bir iz bırakan Ömer Naci'ye büyük bir sevgi duymuştur. Bunu ona dair hatıralarda açıkça görmek mümkündür. Ayrıca Mustafa Kemal, yazmış olduğu hatıra defterinde bir sohbet sırasında adının geçtiği Ömer Naci Beyin ölümünden duyulan üzüntüye yer vermiş, Ziya Gökalp'in ilk defa 24 Ağustos 1916'da Ömer Naci başlığı altında Tanin gazetesinde yayımlanan şiirini de yine aynı hatıra defterinin sayfaları arasına almıştır. Kılıç Ali; Atatürk'ün Hususiyetleri, Sel Yayınları, Ankara, 1955, s.20-21. Şükrü Tezer; Atatürk'ün Hatıra Defteri, 3. Baskı, TTK, Ankara, 1995, s.77, 210-211.

⁹ Cebesoy; s.18.

kadar öğrendiklerini, bu defa kendisinin de yaşayacağı canlı bir sayfa olarak önüne açtı. Bu, 1897 yılında ortaya çıkan Türk-Yunan Savaşı'ydı.¹⁰ 16 yaşın yüreğini saran büyük coşkusu içinde bu savaşa gönüllü olarak katılma arzusu, ona hayatının en heyecan verici günlerini yaşattı. Ancak savaş bitip zaferin nimetlerinden faydalanma sırası geldiğinde yüreğini saran o büyük coşku, pek çoklarında olduğu gibi yerini büyük bir hayal kırıklığına bıraktı. Ama bu duygusal paylaşım, Manastır sokaklarında yükselen "Padişahım çok yaşa" sesleri arasında yok olup gitti. Sadece 16 yaşında bir genç, kendi gerçekleriyle bu tezat paylaşımların dışında kaldı. Ne yükselen seslere sesiyle, ne anlam yüklenen temennilere yüreğiyle katıldı.

Kitap sayfaları arasından başını kaldırıp, canlı bir tarihe şahit olduğu bu olay, her zaman kazanılan zaferin gerçek bir zafer olmadığını da gösterdi. Yaşadıkları ve öğrendikleri hem tarih hem kendisi için büyük bir tecrübeydi. Tarihe duyduğu ilgi giderek arttı. Dikkat ve hassasiyetle bu alanda oluşturduğu birikimi, derin ve sağlam bir tarih bilinciyle birleştirdi. Nihayet bunu başarıyla ortaya koyduğunu gösteren en iyi örneğe zaman oldu.

O, Türk Tarih Kurumunun çalışmalarıyla yakından ilgilendiğinde yine elinden tarih kitaplarını düşürmeyecekti. Hatta Vasıf Çınar, onun kendisini tarihe bu kadar çok verişinden canı sıkın olarak, "Paşam tarihle uğraşip kafanı yorma. 19 Mayıs'ta kitap okuyarak mı Samsun'a çıktın!" demesine ATATÜRK, çocukken fakir olduğunu, eline geçen iki kuruştan birini kitaba verdiğini "Eğer böyle olmasaydım, bu yaptıklarımın hiçbirini yapamazdım."¹¹ diyerek cevap verecekti.

Yine Ankara Palas Otel'i'nin salonunda tanıştığı bir Amerikalı gazeteciye Amerikan tarihi hakkında bilgi vererek, kıt'anın Kristof Kolomb'tan 50 yıl önce Türkler tarafından keşfedildiğini, Amerikalıların da Orta Asya'dan göç eden Türkler olduğunu söyleyecekti. O, verdiği bu ilginç bilgilerle Amerikalı gazeteciye şaşırtacak kadar Türk ve dünya tarihine vakıf, Amerikalı gazetecinin ülkesine döndüğünde, "Biz Amerikalılar Türk'ten başka bir şey değiliz." diye yazdıracak kadar, karşısındakini ne denli ikna etme yeteneğine sahip olduğunu gösterecekti.¹²

Bir gün Ankara ve İstanbul şehirlerinden birine, "ATATÜRK" adının verilmesi için bir kanun teklifi hazırlandığında kendisi bu tasarımı okuyacak ve arkadaşlarına dönüp; "Bir adın tarihte kalması ve ağızlarda söylenmesi için şehirlere sığınmak şart değildir. Tarih zorlamayı sevmeyen nazlı bir peridir. Fikirleri tercih eder."¹³ diyecekti.

Manastır Askerî İdadîsini 1898 Kasımında ikincilikle bitiren Mustafa Kemal, İstanbul'a gelerek 14 Mart 1899'da Pangaltı'da bulunan Mektebi

¹⁰ Cebesoy; s.19-22.

¹¹ Cemal Granda; Atatürk'ün Uşağı İdim, Yazan Turhan Gürkan, Hürriyet Yayınları, İstanbul, 1973, s.267.

¹² a.g.e.; s.278-279.

¹³ Kemal Arıburnu; Atatürk ve Çevresindekiler, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası, Kültür Yayınları, Ankara, 1995, s.129.

Harbiyeye yazıldı. Ancak Manastır Askerî İdadîsinin çalışkanlığıyla göz dolduran bu öğrencisi, geldiği şehrin çekici güzelliği içinde, 18 yaşın saf, gençlik hayallerine kapıldı, derslerini ihmal etti ve yeni okulundaki ilk seneyi farkına varmadan geçirdi. Dersler kesildiğinde durumunu kavrayan bu genç adam, gençlik heveslerinin kayıplarını hızla telafi etmek için kitaplarına sarıldı.¹⁴

736 arkadaşı arasından 29.kişi olarak geçtiği ikinci sınıfta ilk senenin gençlik rüzgârlarını başından savdığını var gücüyle derslerine eğilerek gösterdi. Matematiğe duyduğu merak, her zaman olduğu gibi devam ederken, mesleğini icra edeceği askerlik derslerine dikkatini yoğunlaştırdı. Bu arada ders aralarında düzenlenen hitabet yarışmalarında bir başka yeteneğiyle daha yüz yüze geldi. Bu, bilgisi ve kültürünü hâkimiyet gücüyle birleştirdiği güzel ve etkili konuşma yeteneğiydi. Başta kendisinin fark ettiği bu yetenek, diğerlerinin de gözünden kaçmadı. Yerinde çağlayan bir kaynak gibiydi ve giderek öylesine beslendi, öylesine büyüdü ki zamanı geldiğinde büyüleyen sesiyle, peşinden akın eden bir milletin yüreklerine coşkuyla akıp saha kaldıracaktı.

Mustafa Kemal, Harp Okulunun üçüncü sınıfına geldiğinde, artık genç bir Harbiyeli olarak zamanının büyük bir kısmını sorumluluk hissettiği daha ciddi ve daha hassas meselelerle ilgilenmeye ayırdı. II. Abdülhamit döneminin hürriyetleri hiçe sayan baskıcı idaresi ve devletin her kademesinde görülen kötü gidişat, kafasını meşgul eden ve çözüm bekleyen en önemli sorunlardı. Ancak o çözüm yolu bulmakta gecikmedi. Anlamını ve önemini çok iyi öğrendiği hürriyet kavramı ve onu hür bırakmak önceliği, çözümde ilk tespit ettiği sıraydı. İleride karakterini bağımsızlık ve hürriyet olarak tanımlayacak olan bu genç, gelecekte ülkesinde yaşanan gelişmelerde de aynı öncelik sırasını takip edecekti.

Ona göre, hürriyet kurtarıldıktan sonra yönetimi düzeltmek kolaydı; ancak teşkilâtlanmak gerekliydi. Bunun için de fikirleri vardı. Harp Okulunda herkes kurmay olamayacağına göre, büyük bir kısım kıt'alara atanacaktı ve onlar gittikleri yerlerde teşkilât yapabilirlerdi. Bu düşüncesini güven duyduğu arkadaşlarına açıklamakta hiç tereddüt göstermedi. Kararlılığını ortaya koyan en önemli adım ise, Harp Okulunda bu teşkilâtın çekirdeğini gizlice kurması oldu.¹⁵

Harp Okulu yılları onun olgunluk dönemine girdiği ve bunu her yönüyle yansıttığı yıllardı. Fikirlerinde derinlik, konuşmalarında etkinlik, karar ve uygulamalarında kesinlik vardı. İstibdat yönetimi bir gün gelip yıkılacaktı. Bu konuda duyarlı, umutlu, adım ve atılımlarında cesurdu. O, bu yolda büyük bir inançla, çalışma azmi ve kararlılığını sürdürdü.

¹⁴ Ahmet Emin Yalman; Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim, Yayına Hazırlayan: Erol Şadi Erдің, 1 (1888-1922), İstanbul, 1997, s.703.

¹⁵ Mustafa Kemal, kendisiyle aynı düşünceleri paylaştığı arkadaşlarıyla kurduğu bu teşkilâtta düşüncelerini Harp Okulundaki diğer öğrencilere de aşılacak istedi. Bu amaçla, Ömer Naci, İsmail Hakkı, Ali Fuat ve birkaç arkadaşıyla beraber el yazısıyla hazırladıkları bir dergi çıkarılmasına öncülük etti. Cebesoy; s.46-49.

Harp Okulunu sekizinci olarak bitirip Harp Akademisine ayrıldığında kurmay olamayan, kıt'alara ayrılıp görev yerlerine giden subay arkadaşlarına teşkilât kurma yolundaki fikirlerini yineledi. Özellikle Rumeli'ye gidenlerle ilgilendi ve Akademide geçirilecek üç yıl sonrası için kendilerine uygun bir ortam hazırlamalarını istedi. Ona göre hürriyetin kurtulacağı yer Makedonya'ydı. Zaman, gerçekten onu bu konuda haklı çıkaracak ve hürriyet kurtuluşunu ilk önce Makedonya'da ilân edecekti.

Mustafa Kemal, Akademide geçirdiği üç yılı kafasında ve ruhunda fırtınalar koparan düşünce ve duygularla yoğun bir dinamizm içinde yaşadı.

O, en büyük tutkusu olan vatan ve hürriyet yolunda çalışmaktan, yaşadığı ülkenin uykusunu kaçırarak sorunlarıyla uğraşmaktan, çözümler üretip ufkun görünmeyen derinliklerini aydınlatmaktan hiçbir zaman vazgeçmedi. Bu uğurda acı çekmeyi öğrendi. Haksızlığa, hatalara ve ihmallere arkasını dönemeyecek kadar beyni ve yüreği dolu bir insanın sarsıntılarını ve mutsuzluğunu yaşadı. Ama o, hassasiyetini yüksek sorumluluk anlayışıyla perçinlemeyi her fırsatta göstermekten de çekinmedi. Risk almaktan korkmayan ender ve örnek bir eylem gücüne sahipti.

Hayata atıldığında tüm değerleri ve yılmazlığıyla zorlukların üstesinden gelmeye devam edecekti. Tutkunu olduğu ve büyük utku hâline getireceği vatan ve hürriyet kavramını hayata geçirip, bir bayrak gibi Türk milletinin üzerinde dalgalandırmak ise gelecekteki en büyük başarısı olacaktı.